

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מקץ - חנוכה

כל זמן שמשיח לא בא בפועל ובגלוי - "ימיו חסרים"

שיחות קודש

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה
שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

משיחות ש"פ מקץ, שבת (ו') חנוכה, אדר"ח טבת ה'תשנ"ב

ומהטעמים לזה* – כיון שהנס דחנוכה הוא הנצחון נגד היונים שרצו „להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך“, נצחון רוחני (דלא כבנס פורים שעיקר הנס הוא ההצלה מגזירת המן נגד קיום גופם של בני, ועד"ז בנס דפסח שניצלו ממצרים ששעבדו את גופם), ולכן קבעו הנס (לא במשתה ושמתה שקשור ומורה על הצלת הגוף, אלא) בנרות, ע"ש „נר מצוה ותורה אור“¹⁰.

ב. ולכאורה יש לומר, שהחידוש דחנוכה לגבי שאר ימים טובים הוא (לא רק ביחס לענינים הגשמיים, משתה ושמתה, אלא) גם (ובעיקר) ביחס לענינים הרוחניים שבהימים טובים:

ובהקדמה – שגם עניניהם הגשמיים של בני בכל ימות השנה רוחניים הם (שהרי „כל מעשיך יהיו לשם שמים“¹¹ ו„בכל דרכיך דעהו“¹²), כמודגש גם באכילתם ושתייתם – ש„לחם“ ו„מים“ (עיקר האכילה ושתי) נמשלו לתורה¹³, היינו, שבאכילת לחם ושתיית מים ניכר ונרגש שהם „משל“ לתורה. ואם הדברים אמורים בימות החול, בשבתות ובימים טובים על אחת כמה וכמה, ועד כדי כך, שבשבתות ובימים טובים האכילה והשתה (הסעודות דשבת ויו"ט) היא מצוה

א. מהחידושים בהיו"ט דחנוכה לגבי שאר ימים טובים – שבשאר ימים טובים (וכן שבתות) ישנו חיוב של סעודה, שעיקרה לחם² ומים³, וגם (בשר וויין⁴, משא"כ בחנוכה, „ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמתה“⁵, אלא „קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה“⁶, ועיקר היו"ט הוא בהדלקת הנרות, שקבעוהו על נס השמן⁷.

1) כולל גם פורים, אף שחנוכה ופורים שוים בכמה ענינים (ומודגש גם בחלוקת ההלכות בספר הרמב"ם – „הלכות מגילה וחנוכה“*).

2) „כל סעודה קרוי לחם“ (פרש"י אמור כא, יז. וראה גם פרש"י ויצא לא, נד; „כל דבר מאכל קרוי לחם“). – ולהעיר גם ממ"ש בפרשתנו (מקץ מג, לא) „שימו לחם“, אף שהיתה זו סעודה עם בשר ויין (כמ"ש „וטבוח טבח והכן“* שם, טז), וישתו וישכרו עמו“ (שם, לד).

3) שהרי „סעודה“ כוללת גם שתי, ולא עוד אלא ש„אכל ולא שתה אכילתו דם“ (שבת מא, א).

4) בשבת וביו"ט – בקידוש היום (וגם בחוה"מ – מצד החיוב דשמחת יו"ט), ובפורים – ימי משתה ושמתה.

5) שו"ע או"ח הל' חנוכה סתר"ע ס"ב. – ולהעיר, שגם הרמב"ם שס"ל שימי חנוכה הם „ימי שמחה והלל“ (הל' חנוכה פ"ג ה"ג) לא כתב שיש חיוב של סעודה (וראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. וש"ב).

6) שבת כא, ב.

7) כפירוש רש"י „מאי חנוכה, על איזה נס קבעוהו“, היינו, שקבעוהו על נס השמן.

8) ראה לבוש, ב"ח וט"ז או"ח סעת"ר.

9) נוסח „ועל הנסים“.

10) משלי ו, כג.

11) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

12) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקני"ו ס"ב.

13) לחם – כמ"ש „לכו לחמו בלחמי“ (משלי ט, ה. ברכות נז, סע"א. ועוד), ו„מים“ – „אין מים אלא תורה“ (ב"ק יז, א. וש"ב).

* שלומדים בשיעורי הרמב"ם דימים הסמוכים: הלכות מגילה – ביום ראשון (מוצאי ש"ק). והלכות חנוכה – ביום שני, „זאת חנוכה“.

* ולכן „וישימו לו לבדו ולחם לבדו ולמצרים האוכלים אותו לבדם כי לא יוכלו המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים“, כיון ש„בעירא ומצרא דחלין ל' עברא אכילין“.

ידוע¹⁸ שלחם ומים יין ושמן¹⁹ רומזים על דרגות שונות בתורה: לחם ומים – רומזים על נגלה דתורה, יין רומז על רזין (נסתר) שבתורה, ושמן רומז על רזין דרזין שבתורה.

ומהביאורים בזה:

לחם ומים הם דברים המוכרחים לקיום האדם, ויין ושמן הם דברים שאינם מוכרחים לקיום האדם, אלא כדי להוסיף חיות (שמחה, ע"י יין, המשמח אלקים ואנשים²⁰) ותענוג (ע"י שמן)²¹. ודוגמתם בתורה: נגלה דתורה, כל דיני התורה בענין האסור והמותר הטמא והטהור כו' – כיון שמוכרח לקיום המצוות, לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, נמשל ללחם ומים שמוכרחים לקיום האדם; ונסתר דתורה, מעשה בראשית ומעשה מרכבה, "פרדס"²², ידיעת אלקות, שע"ז ניתוסף חיות ותענוג בקיום המצוות מתוך אהבת ה' ויראתו, כמ"ש²³ "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם" – נמשל ליין ושמן שמוסיפים חיות ותענוג.

ובנסתר דתורה גופא יש חילוק בין

(סעודות מצוה), עונג שבת ושמחת יו"ט.

ועד"ז בהימים טובים הקשורים עם הצלת גופם של בני" (פורים ופסח) שקשורים גם עם הצלה רוחנית [הן בפסח, שהיציאה מעבדות לחירות קשורה עם מתן תורה¹⁴, ועד"ז בפורים, ש"קיימו מה שקיבלו כבר"¹⁵], ובמילא, מודגשת גם בהמשחה ושמחה ההצלה הרוחנית¹⁶.

[וכן לאידך, שהנצחון הרוחני דחנוכה קשור (גם) עם נצחון גשמי – שהרי נוסף לכך ש"בטלוי" דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות", "פשוטו ידם בממונם . . . ולחצום לחץ גדול כו'", וכש"גברו בני חשמונאי . . . והרגום והושיעו ישראל מידם", היתה להם הצלה גם בגשמיות].

ומזה מובן, שהחידוש דימי חנוכה ש"לא קבעום למשתה ושמחה" (כשאר ימים טובים) אלא, "בהלל והודאה", הוא, בהדגשת הענין הרוחני (הצלה רוחנית) שבנס חנוכה (לא רק לגבי הענינים הגשמיים שבשאר הימים טובים, אלא גם [ובעיקר] לגבי הענינים הרוחניים (הצלה רוחנית) שבשאר הימים טובים, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הביאור בתוכנם הרוחני של הענינים הגשמיים שבהם נקבעו הימים טובים – לחם מים ויין (בהסעודות שבכל הימים טובים) ושמן (בהדלקת הנרות שבתחנוכה):

14 כמ"ש, "בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה" (שמות ג, יב ובפרש"י – משמור" פ"ג, ד).

15 שבת פה, א.

16 ועד"ז שמצינו בנוגע לאכילה ושתי' בהג השבועות – "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנת מקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (פסחים סח, ב ובפרש"י).

17 רמב"ם ריש הל' חנוכה.

18 ראה לקו"ת שה"ש כ, ד ואילך. ובארוכה – אמ"ב שער הק"ש פנ"ג ואילך. ועוד.

19 להעיר ממ"ש (תהלים קד, טו), "ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמון ולחם לבב אנוש יסעד" – פסוק במזמור ברכי נפשי שאומרים בראש חודש (ש"ע או"ח סתכ"ג ס"ג. וראה הנסמן

בשער הכולל פי"א סכ"ז).

20 ס' שופטים ט, יג.

21 להעיר משיעור הרמב"ם דיום הש"ק; דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון . . . יין ושמן בארץ ישראל" (הלכות תעניות פ"ב הי"א) – שבארץ ישראל דוקא חשובים יין ושמן כדברים מוכרחים.

22 רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ד.

23 דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א (קנו, ב).

ועוד.

ד. ויש לבאר הקשר והשייכות חנוכה לשמן שבתורה – דלכאורה אינו מובן:

חנוכה – הוא יו"ט מדברי סופרים (ולא כהימים טובים דפסח שבועות וסוכות שהם מן התורה), ובזמן בית שני²⁷, ובמצב ירוד, „כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך כו"י, ואיך יתכן שדוקא חנוכה הוא היו"ט (היחידי מבין כל הימים טובים) שקשור עם שמן שבתורה, רזין דרזין שבתורה!?

ונקודת הביאור בזה – שהסדר ההתגלות התורה (ש„ניתנה לעשות שלום בעולם"²⁸) הוא באופן שככל שהולך ומתגבר החושך בעולם, הולך ומתגבר גם בהתגלות התורה, „תורה אור"¹⁰, להאיר את העולם, ולכן, מצד גודל הירידה „כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל", ה' צורך בהוספה והתגברות אור התורה, ע"י התגלות דרגא נעלית יותר בתורה, שמן שבתורה, רזין דרזין שבתורה²⁹.

ה. ביאור הדברים:

ידוע³⁰ ש„היונים הם בחי' חכמה

דאכילת מאכל זה הוא בגלל השמן, כי אם, לאחר שמעריבים אותו במאכל אחר, מצד גודל מעלת השמן שאינו יכול לבוא בגילוי, כנ"ל. ויתירה מזה – שגם הדלקת הנרות ע"י השמן היא באופן ש„אין לנו רשות להשתמש בהן, אלא לראותן בלבד".

27 שלא היתה בו השלימות דבית ראשון כיון שחסרו בו ה' דברים (יומא כא, ב).

28 רמב"ם סוף (סיום וחזתם) הלכות חנוכה.
29 ועפ"י יומתק שגילוי השמן (רזין דרזין) שבתורה הוא בחודש השלישי דחדשי החזק (דלא כמ"ת דנגלה שבתורה בחודש השלישי דחדשי הקיץ) – שהלילות ארוכים מהימים (בארץ ישראל, עיקר ותמצית כל הארצות), התגברות החושך.

30 תו"א פרשתנו מא, א. סהמ"צ להצ"צ מצות נר חנוכה פ"א (דרמ"צ עא, סע"ב ואילך). ובכ"מ.

רזין שבתורה לרזין דרזין שבתורה – ע"ד ובדוגמת החילוק שבין יין לשמן:

יין – אף שאינו מוכרח לקיום האדם, שלכן שתייתו אינה בתדירות כמו מים (ולחם), כי אם בזמנים מיוחדים שניתוסף הצורך המיוחד ביין (בשבת ויו"ט וכיו"ב), הרי, בזמנים מיוחדים אלה שותים אותו בתור משקה בפ"ע (ומשקה חשוב שמברכים עליו ברכה מיוחדת לו בורא פרי הגפן²⁴); משא"כ שמן – גם כשמשמשים בו כדי להוסיף תענוג, אין שותים אותו בתור משקה בפ"ע (ואדרבה: שמן בפ"ע מזיק להאדם²⁴), אלא מערבים ממנו בשאר מאכלים, ורק טיפין בלבד.

ודוגמתו בנסתר דתורה²⁵ – שייך רומז על רזין דתורה ששייכים לגילוי, כמו היין שבזמנים מיוחדים משתמשים בו בתור משקה, ושמן רומז על רזין דרזין שבתורה שלמעלה מגילוי, כמו השמן שאינו ראוי לשתי' בפ"ע (ועד שמזיק להאדם, כיון שאינו כלי לדרגא נעלית כזו), כי אם לערב טיפין ממנו בתוך מאכל אחר.

ועפ"י יש לבאר תוכן החידוש והמעלה דימי חנוכה לגבי שאר ימים טובים, שלא קבעום למשתה ושמחה (כשאר ימים טובים) אלא להלל הודאה ע"י הדלקת הנרות (לזכר נס השמן) – כיון שחנוכה קשור עם שמן, שמן שבתורה, רזין דרזין, שלמעלה מרזין סתם, יין שבתורה, ועאכו"כ למעלה מנגלה דתורה, מים ולחם שבתורה, ומצד גודל מעלתו לא נקבע למשתה ושמחה ע"י סעודה בלחם ומים ויין²⁶.

24 שו"ע אדה"ז או"ח סר"ב ס"י.

25 ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רטו ואילך.

26 ולהעיר, ש„מנהג ישראל" (תורה היא)

לאכול מאכלים שעשויים בשמן לזכר נס השמן – שבו מודגש שגם המשכת וגילוי היו"ט דשמן באכילה ושת"י, אין זה בשמן בפ"ע (אף שהטעם

התורה יונית, (והי' היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל"ם³⁸) (היפך בתכלית דמתן-תורה)!

וההסברה בזה³⁹ - שמצד המעלה והמשכת והתגלות התורה למטה גם בלשונות דאזה"ע (באר היטב, "בשבעים לשון"⁴⁰) התרגום ליונית⁴¹ כשלעצמו הו"ע טוב; ורק שכש"כ כתבו לתלמי המלך את התורה יונית הי' היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל"ם, כיון שהדבר נעשה (לא מצד ציווי ה', אלא) מצד דרישת תלמי המלך⁴², שלכן הי' מקום לחשוש⁴³ שהדבר ינצל (לאח"כ⁴⁴) באופן בלתי-רצוי, ועד להיפך כללות הענין דמתן-תורה.

דקליפה, חכמות חיצוניות, שבזמן ההוא היו פילוסופים המכחישים בנבואה (שנתפשטה אז חכמה יונית שהוא הפלסופיא ורצו להתגבר על חכמת הקבלה האלקית ויסודותי' . . להאמין בה' ובמצוותיו כי הוא למעלה מעלה מבחי' החכמה והשגה כו"ם), ולכן טמאו כל השמנים של בחי' חכמה דקדושה שרצו להשכיחם תורתך כו"ם.

ויש לומר, שהתגברות חכמת יון (חכמה דקליפה) עד כדי כך שרצו "להשכיחם תורתך", היא, מצד היניקה שלהם מחכמת התורה³¹ (שהשתמשו בה) באופן בלתי-רצוי:

מצינו מעלה מיוחדת בלשון יון - ש"אף בספרים (תורה נביאים וכתובים) לא התיירו שיכתבו (בלשון אחר חוץ מלשון הקודש) אלא יונית"³², "אמר קרא³³ יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם . . יפיתו של יפת (הוא לשון יון לשונו יפה משל כל בני יפת) יהא באהלי שם"³⁴, ועד ש"בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להתרגם כל צורכה אלא יונית"³⁵, "נשתנה לשון יוני משאר הלשונות לפי שהי' מובן אצלם (אצל חכמי ישראל) . . מפני שהם פירשו התורה בלשון יון לתלמי המלך ונתפרסמה אצלם אותה העתקה עד שהיתה אצלם אותו הלשון כמו לשונם, וכאילו היתה אשורית"³⁶. ואעפ"כ, כש"כ כתבו³⁷ לתלמי המלך את

38) ובמגילת תענית בסופה: בח' בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים (הובא בשו"ע או"ח סתק"פ).

39) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ד בתחלתו.
40) תבוא כו, ח ובפרש"י (מסוטה לב, סע"א - במשנה).

41) ש"לשונו יפה משל כל בני יפת", ועד ש"אין התורה יכולה להתרגם כל צורכה אלא יונית".

42) ומטעם זה הוצרכו לשנות בהתרגום כו"כ דברים*, מש"כ בהתרגום שנעשה ע"פ ציווי ה' לא הוצרכו לשנות מאומה (ראה לקו"ש שם).

43) חשש בלבד. - ולכן, הי' מותר להם ע"פ תורה למלא דרישת תלמי המלך, כיון שפקודו דוחה חשש זה (מש"כ בניני של ע"ז ממש, כחטא העגל, וראה הערה הבאה).

44) ועפ"ז יומתק דיוק הלשון, "כיום שנעשה בו העגל" (ולא כחטא העגל) - כיון שחטא העגל הי' רק לזמורו, אבל ביום שנעשה בו העגל אמר אהרן, "חג לז' מחר", "בטוח הי' שיבוא משה ויעבדו את המקום" (תשא לב, ה ובפרש"י. וראה לקו"ש שם).

31) שהרי כל החכמות שבעולם (ככל עניני העולם) שרשם ומקורם בחכמת התורה.

32) מגילה ח, ב (במשנה). רמב"ם הל' תפילין פ"א הי"ט.

33) נח ט, כז.

34) מגילה ט, ב ובפרש"י.

35) ירושלמי מגילה פ"א ה"ט.

36) פיהמ"ש להרמב"ם מגילה רפ"ב.

37) מס' סופרים פ"א ה"ז.

(* להעיר מהחילוקים במספר השינויים בין הבבלי והירושלמי, מס' סופרים ועוד (ראה לקו"ש שם ע' 4 הנרה 36). ואכ"מ.

כיון שגזירת היונים היתה „להשכיחם תורתך”, שרצו לטמא ח"ו את הקדושה שבחכמת התורה, הוצרך להיות הנס בהדגשת הקדושה שבחכמת התורה, שהיא תורתו (חכמתו) של הקב"ה, „תורתך” – עי"ז שמצאו שמן טהור שלא טמאוהו היונים, ויתירה מזה, ש„מצאו . . פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול”, דרגא הכי נעלית בשמן טהור שאין ביכולת היונים לגעת בו⁵⁰, ו„נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים”, שבעה ימים נוספים על ה„יום אחד” ש„הי' בו להדליק”, הכוללים כל שבעת ימי השבוע, כללות הזמין⁵¹.

וענין זה (שמן טהור) מודגש בלימוד נסתר תורה – כי, בלימוד נגלה תורה, כיון שהעסק הוא בעניני העולם שבהם דנים הלכות התורה, יכול להיות (מצד הירידה דהתגברות החושך בעולם) מצב שמכירים בעוצם הפלאת החכמה, שהיא חכמה גדולה ושכל נפלא, מבלי להכיר ולהרגיש שזוהי חכמתו של הקב"ה⁵². והעצה לזה – שלימוד נגלה תורה יהי ביחד עם לימוד נסתר תורה, ידיעת אלקות („דע את אלקי אביך”), שעיי"ז נעשה גם לימוד נגלה תורה תדור בקדושת התורה, שניכר ונרגש שזוהי חכמתו של הקב"ה.

ובנסתר תורה גופא מודגש ענין זה בשמן שבתורה (יותר מביי"ז שבתורה) – כי:

נוסף לכך ששמן מורה על רזין דרזין שבתורה (שלמעלה מרזין סתם, יין

ויש לומר, שכתוצאה מזה⁴⁵ באה גזירת היונים „להשכיחם תורתך”, „תורתך” (תורת ה') דייקא – כידוע⁴⁶ ש„בענין התורה שהיא חכמה גדולה ושכל נפלא לזה הסכימו גם היונים, ולהיותם חכמים גדולים גם נתפעלו על גודל עוצם הפלאת החכמה שבדני התורה, אבל התנגדו על זה שהיא תורת הוי", היינו, לקדושת התורה שהיא חכמתו ית', נגד זה לחמו⁴⁷ – שניצלו התרגום של התורה ליונית לעמוד על גודל עוצם הפלאת חכמת התורה (חכמה גדולה ושכל נפלא) על מנת לטמא ח"ו את הקדושה שבחכמת התורה, שלא יהי' ניכר שהיא חכמתו של הקב"ה, כי אם, חכמה אנושית כהפילוסופיא דחכמת יון, שזוה"ע „טמאו כל השמנים שבהיכל”.

ו. ותוכן הנס דחנוכה הוא בענין שמן טהור – „מצאו . . פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד⁴⁸, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים⁴⁹” („עד שכתשו זתים והוציאו שמן טהור⁴⁹”):

(45) לאחרי מאה שנה* – שבתקופה זו למדו חכמת התורה בתרגומה ליונית.

(46) ראה סה"מ תש"א ע' 59.

(47) וכן בנוגע למצוות רצו „להעבירם מחוקי רצונך” – „המצוות שהן עדות כמו שבת ופסח וכדומה לזה הסכימו גם היונים*, אבל במצוות דחוקים כמו טומאה וטהרה, פרה אדומה ושעטנו, לזה התנגדו” (סה"מ שם).

(48) והנס שביום זה הוא במציאת פך השמן (מאירי שבת כא, ב).

(49) רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ג. ח"י הר"ן לשבת שם. ועוד.

(50) ראה גם תו"א וסהמ"צ להצ"צ שם.

(51) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 511 ובהערות שם.

(52) וכדרשת חז"ל (בדרים פא, א) על הפסוק (ירמי' ט, יא"ב) „על מה אבדה הארץ גוי על עזבם את תורת”, „שלא ברכו בתורה תחילה” (וראה ב"ח או"ח סמ"ז).

* התרגום לתלמי המלך הי' בשנת ג'תקט"ו, וגזירות היונים התחילו בשנת ג'תרט"ז (ראה סדה"ד ג"א תקט"ז; תר"רכב).

* בתחלה, אבל לאח"כ (וכתוצאה מזה) גזרו גם על (מילה חודש) שבת (וראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע"י הערה 33).

דתרמודאי", שגם הם יבואו לבחינת כלות הנפש⁵⁸, מצד גודל ועוצם האור דשמן שבתורה, רזין דרזין שבתורה.

ז. ועיקר ושלימות הגילוי דשמן (רזין דרזין) שבתורה בנס השמן דחנוכה נעשה (בהיו"ט שבחודש כסלו שנתגלה בדורות שלאח"ז) ב"י"ט כסלו⁵⁹, שבו התחיל עיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך (דהבעש"ט, תורת החסידות, שמן שבתורה) חוצה⁶⁰:

גם לאחרי שבטלה גזירת יון "להשכיחם תורתך" ע"י הדגשת ה"מאור שבתורה" בנס השמן דחנוכה, נמשך סדר לימוד התורה באופן שעיקר הלימוד הוא בנגלה דתורה, שהרי גם בזמן התנאים והאמוראים (לאחרי החורבן) "כל חכמת הקבלה היתה נסתרה בימיהם ונעלמה מכל תלמידי חכמים, כ"א ליחידי סגולה, ואף גם זאת בהצנע לכת ולא ברבים, כדאיתא בגמרא⁶¹. . וגם רשב"י אמר בזוה"ק⁶² שלא ניתן רשות לגלות רק לו ולחבריו לבדם", ורק בדורות האחרונים הולכת ומתגלה, "כמ"ש האר"ז⁶³ דדוקא בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות

שבתורה) - מודגש בשמן שאינו משקה בפ"ע אלא מערבים אותו בשאר מאכלים, ומפעפע בכל דבר⁵³, ודוגמתו בשמן שבתורה, העירוב והאחדות דנסתר שבתורה (שמן, רזין דרזין שבתורה) עם נגלה תורה (לחם ובשר), שגם לימוד נגלה תורה נעשה חדור בקדושת התורה, חכמתו של הקב"ה (שמן טהור).

ועוד וג"ז עיקר - ש"שמן" הוא גם דבר המאיר, "שמן למאור"⁵⁴, שעל ידו מתגלה ומאיר ה"מאור שבתורה" (פנימיות התורה)⁵⁵,

ולא רק בדי' אמותיו של יהודי, אלא גם מחוץ לדי' אמותיו, בכל הסביבה כולה - כמודגש בהדלקת נר חנוכה (שנקבע על נס השמן) ש"מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"⁶⁶, "משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. . עד דכליא רגלא דתרמודאי" - שגם בזמן החושך, ובחוץ, בשוק שיש בו "תרמודאי", אותיות מורדת⁶⁶, מורדים בה⁵⁷, פועל האור דנר חנוכה לבטל ולכלות ("כליא") המרידה בה' ("תרמודאי"), שלא ישאר אפילו הרגל ("רגלא"), דרגא הכי אחרונה (כולל גם דבר הגורם, וגם גרם דגרם כו', לאפשרות) של מרידה בה', ויתירה מזה, שהאור דנר חנוכה פועל כליון וכלות הנפש ("כליא" למעליותא) גם ב"רגלא

58) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ריש ע' כו. וש"נ.
59) להעיר מהשייכות דגאולת רבינו הזקן ב"י"ט כסלו לימי חנוכה - כידוע שרבינו הזקן חזר (מפטרבורג) לביתו (בנויטעבסק) ביום ב' דחנוכה. ועוד ועיקר: הגאולה ממאסרו השני - בשנת תקס"א, שאז היתה עיקר ההלשנה על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד - היתה בימי חנוכה (בנר שליש ("היום יום" ז"ך כסלו), ובנר חמישי (ראה סה"ש תורת שלום ע' 84) - די ש לומר, שבשניהם היו עניני גאולה גם כפשוטם.

60) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
61) ראה חגיגה יא, ב. יג, א. פסחים קיט, רע"א. קידושין עא, א.
62) ח"א צו, ב. ח"ב ט, א. ח"ג קנט, א. ועוד.
63) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע). ועוד.

53) ראה חולין צו, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.
54) לשון הכתוב - תרומה כה, ו.
55) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובקה"ע שם. איכ"ר פתיחתא ב ביפיה ענף שם.
56) עמה"מ שער קרית ארבע ר"פ קיא (קה, א). קה"י ערך תרמוד.
57) להעיר שמרידה בה' שייכת כשיש איוו ידיעה בה' (ע"ד לשון חז"ל (תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, יד. ועוד) "יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו"), ו"ל שעיקרה ב"יון", מצד יניקתם מחכמת התורה ע"י תרגומה ליונית (כ"ל ס"ה).

שבתורה, ועד שנעשה דבר המוכרח כמוזן⁶⁷ (אף שבדורות שלפנ"ז לא ניתן רשות לגלות השמן שבתורה, כמו שמן שאינו ראוי לשת' בפ"ע, ומזיק לאדם⁶⁸).

ועד"ז בדורות האחרונים גופא - שכל שהולך ומתגבר החושך בעולם, הולך ומתגבר גילוי השמן שבתורה באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה".

ומהדוגמאות הבולטות - בזמנו של אדנ"ע - שכשנתייסדה חברת, מפיצי השכלה", עמד וייסד ישיבת תומכי תמימים, "ישיבה"⁶⁹ שבה לומדים ב"התיישבות", תורת הנגלית ותורת החסידות תמימה⁷⁰, ובאופן ש"החסידות יבינו כמו שמבינים ענין בנגלה"⁷¹.

ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י בנו וממלא מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו, בהתייסדות ישיבות תומכי תמימים וסניפים שלהם בכל קצוי תבל, ומוסיף והולך ביתר שאת וביתר עוז עד היום הזה,

זאת החכמה⁶⁴, ועד להתגלות פנימיות התורה בתורת החסידות ע"י הבעש"ט והמגיד, ובתורת חסידות חב"ד באופן של הבנה והשגה ע"י רבינו הזקן (ובפרט לאחר י"ט כסלו).

כלומר: בחנוכה - מודגשת בעיקר פעולת השמן (מאור) שבתורה בלימוד נגלה דתורה (שהוא עיקר הלימוד) שנעשה חדר בהידיעה וההכרה והרגש בקדושת התורה, שהיא חכמתו של הקב"ה, "תורתך"; והחידוש ד"ט כסלו (שלימות הגילוי דשמן שבתורה שבתורה) - שנעשה גם הלימוד ברזין דרזין (שמן) שבתורה בתור לימוד חשוב ועיקרי, היינו, לא רק באופן שמערבים השמן (רזין דרזין) בהמזון העיקרי (נגלה), אלא שהשמן עצמו (רזין דרזין שבתורה) הו"ע עיקרי של מזון, שבא בהבנה והשגה בשכל האדם, "יתפרנסון מיני"⁶⁵, בדוגמת מזון גשמי (פרנסה כפשוטה) שנעשה דם ובשר כבשרו.

וטעם הדבר שדוקא בדורות האחרונים נתגלו רזין דרזין (שמן) שבתורה באופן של הבנה והשגה (מזון) - כיון שנתגבר יותר החושך בעולם, כולל ובמיוחד ההתגברות דחכמות חיצוניות שמצד יניקתם מחכמת התורה באופן בלתי-רצוי מתגברת הסכנה ד"להשכיחם תורתך"⁶⁶ (כנ"ל ס"ה), ולכן יש צורך בגילוי השמן

67 ובנוגע לענין זה - ה"ה מוכרח יותר מנגלה דתורה.

68 והטעם שגם בדורות האחרונים ה"ז, "שמן" שאינו ראוי לשת' מצד גודל מעלתו (ולא כמו יין ומים) - כיון שגם כשנעשה מוכרח כמוזן (שנעשה דם ובשר כבשרו), ה"ז באופן שניכר ונרגש שהוא למעלה מהאדם (ע"ד "תכלית הידיעה שלא נדער").

69 נוסף על ה"יושבים" ("זיציע'רס") שהיו לפני התייסדות הישיבה (וגם בדורות שלפנ"ז) - שאין זה דומה להעילוי שנעשה בהתייסדות ה"ישיבה" (ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' קח).

70 "התמים" ח"א ע' כה.

71 שם ע' כד.

64 תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

65 ראה תקו"ז ת"ו בסופו. לקו"ש ח"ה ע' 212 הערה 80. וש"נ.

66 להעיר מסה"ש תורת שלום (ע' 44 ואילך) שגם ב"ט כסלו בטלה הגזירה והקטרוג, להשכיחם תורתך", כמו בחנוכה, אלא שבתוכה היתה גזירה זו ע"י היונים, משא"כ בזמנו של רבינו הזקן נתלבשה הגזירה ע"י יהודי, יש לו גם "בבואה דבבואה", בחי' היחידה, שלכן על ידו דוקא יכולה להיות ההתנגדות לגילוי בחי' היחידה שבתורה.

(* בזמנו של הצ"צ (אגרות-קודש שם ע' קז. לקו"ז ח"ד תרפ"ב), וכנראה גם בזמנו של אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן, ואולי גם בזמן המגיד הבעש"ט.

ומתקרבים להתגלות של משיח צדקנו, הולך ומוסיף בהגילוי דשמן (רוזין דרוזין) שבתורה, שזוהי ה"טעמה" (טועמי חיים זכו⁷⁷) מתורתו של משיח⁷⁸.

[ויש לומר, שההתקרבות לביאת משיח צדקנו היא גם הסיבה להתגברות החושך בעולם - שבגלל התגברות הקדושה נעשית גם התגברות הלעו"ו שמנגד לביאת משיח צדקנו, ויש צורך ללחום עם המנגד, שזוהי ה"ע"ו, ילחם מלחמות ה" עד ש"נצח"⁷⁹].

וענין זה מודגש בחנוכה - שנוסף לכך שנקבע על נס השמן, שקשור עם משיח⁸⁰, יש בו שמונה ימים⁸¹ (ושמונה נרות⁸²), שמספר שמונה קשור עם משיח, שהוא מ"שמונה נסיכי אדם"⁸³, ו"כינור . . של ימות המשיח שמונה (נימין)⁸⁴; וכן (ויתירה מזה) ביי"ט כסלו - שאז התחיל

ועוד וג"ז עיקר - שהולך וניתוסף בההפצה תורת החסידות חוצה ממש גם ע"י התרגום דריבוי ענינים בתורת החסידות בלשונות דאוה"ע, שע"ז נעשה שלימות הענין להתגלות האור דנר חנוכה (נס השמן) "על פתח ביתו מבחוץ", "עד דכליא רגלא דתרמודאי", ע"ז שהמעיינות דפנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, שמן שבתורה, באים באופן של הפצה גם בחוצה, היינו, לא רק שהשמן מאיר, "על פתח ביתו (וע"ז מאיר גם) מבחוץ", אלא יתירה מזה, שהמעיינות (שמן) עצמם באים באופן של הפצה גם ב"חוצה".

ח. ויש להוסיף בזה - בעומק יותר⁷²:

גילוי השמן שבתורה בחנוכה וביתר שאת בדורות שלאח"ז באי"ט כסלו הוא (לא רק בגלל הצורך וההכרח שבדבר שנעשה בעקבות התגברות החושך בעולם, אלא) גם ובעיקר בגלל שהולכים ומתקרבים לביאת משיח צדקנו, שנקרא "משיח" ע"ש המשיחה בשמן, כמ"ש⁷³ "בשמן קדשי משחתי", ועל ידו יהי עיקר ושלימות גילוי השמן (רוזין דרוזין) שבתורה, שילמד "סוד טעמי ומסתר צפונותי"⁷⁴, ועד ש"באותו הזמן (בימות המשיח) . . לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", ועאכו"כ בני"ש, יהיו חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו"⁷⁵, היינו, שעיקר הלימוד יהי ברוזין דרוזין שבתורה⁷⁶, ולכן, ככל שהולכים

77 ראה לקו"ש ח"כ שם ע' 173. וש"נ.
78 ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון הגמרא (בנוגע לנר חנוכה) "יום ראשון מדליק אחת" (ולא "אחד") - שהדלקת נר חנוכה (נס השמן) היא באופן שמדליק בחי"א, אחת" שקאי על יחידה (תוד"ה עד אחת מנחות יח, א), יחידה שבתורה, שעיקרה ושלימותה בתורתו של משיח, בחי"א יחידה הכללית (ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות).

79 רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
80 ולהעיר שהדלקת הנרות בשמן זית הוא ע"ד מ"ש במשח (זכרי' יד, ד), ועמדו רגליו גו' על הר התתים" (אוה"ת וישלח רמח, א).
81 יותר מפסח וסוכות שהם שבעה ימים (שהרי שמע"צ הוא, רגל בפ"ע" (סוכה מה, רע"א. וש"נ)).

82 יותר משבעת הנרות דמגורת ביהמ"ק שבה אירע נס השמן.
83 מיכה ה, ד. סוכה נב, ב. וראה תו"א פרשתנו לג, סע"ג ואלך. ובכ"מ.
84 ערכין יג, ב.

(* ולהעיר שגירסת העין ינקב היא "אחד".

72 בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע' 172. ח"ל ע' 171-2. וש"נ.
73 תהלים פט, כא.
74 פרש"י שה"ש א, ב.
75 רמב"ם בסיום וחותם ספרו, "משנה תורה".
76 ועד ש"ידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית" (תניא אגה"ק סו"ס כו).

התגברות החושך וההתקרבות לביאת המשיח - שהתגברות החושך קשורה עם סוף הגלות («קץ הימים»⁹³), וההתקרבות לביאת המשיח קשורה עם התחלת הגאולה («קץ הימין»).

י. ויש להוסיף גם בנוגע לתוכן הפרשה, כולל גם (ובעיקר) השייכות לפרשת וישב שלפני ולפרשיות ויגש ויחי שלאחרי, שהם המשך אחד - שהרי כתוצאה ממינויו של יוסף ל"משנה למלך" (בפרשת מקץ), ירד יעקב למצרים (בפרשת ויגש), ועי"ז, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", מבחר שנותיו⁹⁴, שבהם נתקיימה בקשתו, "לישב בשלוה"⁹⁵, כמו בהשנים שהי' יעקב עם יוסף לפני ש, קפץ עליו רוגזו של יוסף⁹⁶ (בפרשת וישב):

המשך הפרשיות וישב-ויחי קשור עם ענין הגאולה: "וישב יעקב", "ביקש יעקב לישב בשלוה" - שלימות השלוה דימות המשיח, כיון שמצדו הי' מוכן כבר להגאולה⁹⁶, "מקץ" - קץ הימים וקץ

עיקר הענין ד, יפוצו מעינותיך חוצה", שבוה תלוי' ביאת המשיח, כדברי מלך המשיח להבעש"ט במענה על שאלתו אימת אתי מר, לכשיפוצו מעינותיך חוצה⁸⁵.

ומהתגלות תורת חסידות הב"ד ע"י רבינו הזקן ביי"ט כסלו הולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז בכל שבעת הדורות דנשיאי תורת חסידות הב"ד, כולל ובמיוחד ע"י התייסדות ישיבת תומכי תמימים, חיילי בית דוד שיוצאים למלחמת בית דוד לנצח את אלה, אשר חרפו עקבות משיח⁸⁶, ולהביא בפועל ההתגלות דדוד מלכא משיחא⁸⁷, ובפרט בדורנו זה, שכבר נשלמו כל הענינים, וצריכים רק, "לפתוח את העיניים" ולראות ש, הנה זה (המלך המשיח) בא⁸⁸.

*

ט. האמור לעיל קשור ושייך גם לפרשת השבוע - פרשת מקץ:

שם הפרשה - "מקץ" - קשור עם "קץ הימים"⁸⁹, סוף הגלות ("כל לשון קץ סוף הוא"⁹⁰), ו"קץ הימין"⁹¹, התחלת הגאולה ("יש מקץ שהוא תחלה"⁹²).

ויש לומר, שב' הענינים ד"קץ הימים" ו"קץ הימין", סוף הגלות והתחלת הגאולה, קשורים עם ב' הענינים-טעמים בגילוי השמן שבתורה בדורות האחרונים,

(85) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(86) תהלים פט, גב.

(87) ראה שיחת שמח"ת תרס"א - לקו"ח ד"ד תשפ"ו, ב ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(88) שה"ש ב, ה ובשהש"ר עה"פ.

(89) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. וש"ג.

(90) פרש"י ריש פרשתנו.

(91) לי' הכי' - סוף דינאל. וראה זח"א גד,

סע"א. סב, ב. ל"ת לאריז"ל עה"פ. אוה"ת שם.

(92) ראב"ע שלח יג, כה.

(93) "שהו"ע עד שתכלה רגל מן השוק להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא" (אוה"ת שם).

(94) ר"פ ויחי ובבעה"ט עה"פ.

(95) פרש"י וישב לו, ב.

(96) כמאודגש בפרשת וישלח - ששלח מלאכים אל עשו אחיו להודיעו שכבר נגמרו הביוריים והגיע הזמן לילך יחדיו אל הגאולה, כמ"ש "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", ועד כדי כך, שגם לאחרי שהמלאכים הודיעו לו שעשו לא נתברר עדיין כלל, לא עסק ב"עבודת הביוריים", אלא שלח מנחה שהו"ע הקרבן*, "העלאת מ"ן להמשיך מ"ד דמקיף דתהו", כדי שתהי' אצלו השלימות דלעתיד לבוא שהמקיפים דתהו יומשכו ויתגלו בפנימיות בתיקון (תו"א ר"פ וישלח).

* אבל, שלא ע"ד אופן ומשפט הקרבות שבתורה (קרבות אחרים אשר לא כתובים בתורה),

ג' הקוין גמ"ח עבודה ותורה, כמ"ש „ויעקב איש תם יושב אהלים”¹⁰⁷, „אהלו של שם ואהלו של עבר”¹⁰⁸ (תושבי"כ ותושבע"פ, נגלה דתורה ונסתר דתורה)¹⁰⁹, „ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל”¹¹⁰, קן האמצעי, בריח התיכון שמבריח מן הקצה אל הקצה¹¹¹, למעלה ממדידה והגבלה.

ועיקר ושלמות המשכת ענינו של יעקב בעולם נעשה ע"י יוסף בירידתו למצרים (לאחרי ש"קפץ עליו רוגזו של יוסף") - כמ"ש¹¹² „אלה תולדות יעקב יוסף”¹¹³ בן שבע עשרה שנה וגו', ש"ע"י זה נתגלגלו וירדו למצרים”¹¹⁴ [לאחרי וע"י הקדמת לימוד התורה, „כל מה שלמד (יעקב) משם ועבר מסר לו”¹¹⁵, שזוהי הנתינת כח דיעקב ליוסף על כל המאורעות הקשורות עם ירידתו למצרים]¹¹⁶, שאז נעשה אמיתת ושלמות

הימין (כנ"ל ס"ט). „ויגש”, הגשת יהודה ליוסף - ענין סמיכת גאולה (יוסף) לתפלה (יהודה)⁹⁷, ועד לחיבור דיהודה ויוסף, „לעץ אחד והיו אחד בידי . . . ודוד עבדי נשיא להם לעולם”⁹⁸. „ויחי יעקב” - חיים נצחיים דיעקב (כאו"א מישראל שנקרא ע"ש יעקב וישראל⁹⁹) בעולם התחי'.

והענין בזה - שיעקב, השלישי (בחי"ר¹⁰⁰) שבאבות, קשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי (גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי), „כיעקב שקראו בית”¹⁰¹, „נחלה בלי מצרים . . . כיעקב שכתוב בו”¹⁰² ופרצת”¹⁰³, כי, יעקב ענינו תורה [משא"כ אברהם ויצחק, שאף שלמדו תורה, „אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה ה' . . . יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה ה'”¹⁰⁴, מ"מ, עיקר ענינם ה' גמ"ח (אברהם) ועבודה (יצחק¹⁰⁵), כידוע¹⁰⁶ שאברהם יצחק ויעקב הם כנגד

(107) תולדות כה, כו.
 (108) פרש"י עה"פ (מב"ר פס"ג, יו"ד).
 (109) אה"ת תולדות קמה, ריש ע"ב.
 (110) תהלים עח, ה.
 (111) ראה תניא ספ"ג. שם אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.
 (112) וישב לו, ב.
 (113) ובלשון ההסידות - שע"י יוסף נעשית ההמשכה מאצילות (דרגתו של יעקב) לבי"ע (ראה לקו"ש חכ"ה ס"ע 196 ואילך. ושו"נ).
 (114) פרש"י עה"פ.
 (115) פרש"י שם, ג.
 (116) ועפ"י יש לברך ההמשך ד, „בן וקונים הוא לו (בר חכים . . . כל מה שלמד משם ועבר מסר לו) ועשה לו כתונת פסים” - שלימוד התורה הוא „כתונת” (לבוש) להגן עליו* במשך הזמן שנתגלגל ב, פסים”, „על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים” (פרש"י שם - מב"ר פפ"ד, ח), ר"ת פסים.

97 זח"א רה, ב.
 98 יחזקאל לו, יט"כה - הפטורת פרשת ויגש. וראה תו"א ויגש מד, א ואילך. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ו ע' עו ואילך. ושו"נ.
 99 ראה תניא אגה"ק ס"ו.
 100 ראה בר"ר רפצ"ו. זח"א קיט, ב. קמו, ב. שעה"פ תולדות כו, כה.
 101 פסחים פה, א ובחדא"ג מהרש"א שם. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. ושו"נ.
 102 ויצא כה, יד.
 103 שבת קיח, סע"א ואילך.
 104 יומא כה, ב.
 105 שה"י „עולה תמימה” (פרש"י תולדות כו, ב - מב"ר פס"ד, ג).
 106 מגלה עמוקות אופן רנ (בסופו). שם עה"ת ר"פ לך לך. ועוד.

(* ועפ"י יומתק הדיק, ועשה לו כתונת פסים - עששה פעולה מיוחדת כדי להגן עליו.)

בהיות שמעשה הקרבנות הוא מבהמות טהורים ושחוטים דזקא . . . והמנחה הזאת שלח יעקב לעשו היו בהמות טמאות ג"כ . . . וכולן היו חזין ולא שחוטין . . . ושיעורים אחרים (עזים מאתיים וכו') - להיותם קרבנות דתרו שלמעלה מקרבנות דתניקון (תו"א סס).

יא. עפ"ז יש לבאר דברי יעקב לפרעה בבואו מצרימה¹²⁴ - „ויאמר יעקב אל פרעה (במענה לשאלת פרעה, כמה ימי שני חיך)“ ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חי ולא השיגו את ימי שני חי אבותי בימי מגוריהם” - דלכאורה תמוה:

א) כשפרעה שומע מיעקב מספר ימי שני חייו, יודע בעצמו אם רב הוא או מעט, ואין צורך שיעקב יודיעו זאת (משא"כ „רעים“)?

ב) ועיקר: דברי יעקב שמספר ימי שני חייו, „שלושים ומאת שנה“, הוא „מעט“, הם (לא רק מיותרים, אלא גם) היפך המציאות (לכאורה), להיותם עשר שנים יתירות על שלימות מספר שנות חי האדם (כפי שנקבע בזמן המבול, ומאו „כבר קצרו שנותם“), והיו¹²⁵ ימיו מאה ועשרים שנה.

שאלה זו מתחזקת יותר ע"פ המבואר במפרשים¹²⁶ שפרעה שאל את יעקב, „כמה ימי שני חיך“, מפני ש„זרקה בו שיבה והי' נראה זקן מאד ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך שכבר קצרו שנותם“, ועפ"ז תמוה עוד יותר שיעקב משיבו שימי שני חייו, מאה ושלושים שנה, הם מעט, היפך המציאות (הידועה לפרעה) שאין מאריכים ימים כל כך, שבגללה תמה פרעה על זקנותו של יעקב ושאלו „כמה ימי שני חיך“!

לכאורה יש לומר, ש„מעט“ הוא ביחס לשנות חי אבותיו, כמ"ש לאח"ז „ולא

הענין ד„ויחי יעקב בארץ מצרים“¹¹⁷, שהגילוי זתורה (יעקב) נמשך וחודר (ע"י יוסף) גם במצרים¹¹⁸, מלשון מיצר¹¹⁹ (וגבול), ועי"ז באים לשלימות נעלית יותר באין-ערור, ע"ד מ"ש¹²⁰, „מן המיצר גו' ענני במרחב“, מרחב אמיתי (ושלוח אמיתי) דהגאולה האמיתית והשלימה, ולכן שייכת גם הגאולה ליוסף, כמ"ש (בסיום וחותרם פרשת ויחי) „ויאמר יוסף גו' ואלקים פקד יפקד אתכם“, „פקד יפקד אלקים אתכם“¹²¹, ומרומז גם בלשון הכתוב¹²², „ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'“¹²³.

(117) ע"י ההקדמה ש„את יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה“ (ויגש מו, כח), „להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה“, שע"י נעשה גם במצרים „ויחי“, ועד למבחר שנותיו (ראה „היום יום“ ח"י טבת. וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. וש"ג).

(118) וחידוש מיוחד בזה - כיון שמצרים היתה מפורסמת בחכמת האומות, „חכמת מצרים“ (מ"א ה, יו"ד ובמפרשים. וחי"א קכה, סע"א), הלע"ז דחכמת התורה (ע"ד האמור לעיל (ס"ה) בנוגע לחכמת יוץ).

(119) תו"א וארא נו, ג. יתרו עא, ג. ובכ"מ.

(120) תהלים קיח, ה.

(121) להעיר מפרשי (שמות ג, יח) „סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה נגאלים, יעקב אמר ואלקים פקד יפקד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם“, אף שבי' הפסוקים נאמרו ע"י יוסף, כי, „יוסף אמר פעמיים פקד יפקד להגיד שהיתה מסורת בידו מאביו“ (רמב"ן שם).

ועפ"ז יומתק דיוק לשון רש"י „יעקב אמר ואלקים פקד יפקד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד אלקים אתכם“ - כי, האמירה להם היתה ע"י יוסף, אבל יעקב אמר (לא להם, אלא ליוסף לבדו).

(122) ישע"י יא, יא.יב.

(123) גם אלה שהיו במעמד ומצב ד„אחר“, כמ"ש (ויצא ל, כד) „יוסף ה' לי בן אחר“, שגם מ„אחר“ נעשה „בן“ (ואוה"ת עה"פ).

(124) בפרשת ויגש (מו, ט) - שהתחלת קריאתה במנחת שבת פרשת מקץ.

(125) בראשית ו, ג.

(126) רמב"ן, רשב"ם, דעת זקנים מבעלי התוס', ספורנו (עה"פ). ועוד.

החסרון בטובה (שאינם מלאים בטובה), ויתירה מזה, ש"רעים היו", וענין זה נשלם ב"ויהי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", "כאילו כל ימיו בטובה"¹³³ (ויש לומר, שעל ידם השיג גם שנות חיי אבותיו, שבקמ"ז שנותיו הגיע לתכלית השלימות¹³⁴, כולל גם השלימות דק"פ שנה¹³⁵).

וההסברה בזה [הסיבה שבק"ל שנות יעקב לא הי' הענין ד"בא בימים" כמו באברהם] בפנימיות הענינים - שכיון שענינו של יעקב הו"ע הגאולה, ומשולד יוסף¹³⁶ הי' מוכן לחזור מבית לבן לארץ מגורי אביו, לישב בשלוה, הרי, כל זמן שעדיין לא באה הגאולה בפועל ("קפץ עליו רוגזו של יוסף"), נחשבו אצלו ימי שנות חייו "מעט", ימים חסרים, כיון שחסר בהם העיקר (הגאולה)¹³⁷.

וענין זה הודיע יעקב לפרעה - שלא

השיגו את ימי שני חיי אבותי", שחיו (קע"ה¹²⁷ וק"פ שנים¹²⁸). כלומר, כשפרעה תמה על אריכות ימיו של יעקב, השיב לו יעקב שאריכות ימיו עד עתה (ק"ל שנה) חשיב, "מעט" לגבי מספר השנים שנשאר לו לחיות, כשנות חיי אבותיו, ק"פ שנה (והזקנה שקפצה עליו היא מפני היותם "רעים" בגלל הצרות שעברו עליו)¹²⁹. אבל, מפירושו רש"י, "ולא השיגו בטובה" (שמתיהס ל"רעים" ולא ל"מעט"¹³⁰), משמע, שק"ל שנותיו עצמם (לא רק ביחס לק"פ שנות אבותיו) הם "מעט".

ויש לומר הביאור בזה - ש"ימי שני מגורי . . מעט" אף שהם "שלושים ומאת שנה" הוא באיכות, כלומר, אף שבכמות רבים הם, מועטים הם באיכות, להיותם ימים חסרים (היפך ד"בא בימים"¹³¹, שפירושו ימים מלאים ושלמים¹³²), מפני

127 כיון ש, קיצר הקב"ה ה' שנים משנותיו" (שהי' צריך לחיות ק"פ שנה, כמו יצחק) כדי "שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה" (פרש"י ותולדות כה, ל).

128 ובפרט ע"פ המבואר במדרו"ל (מדרש - הובא בדעת זקנים שם) שבגלל שאמר "מעט ורעים גוי" נחסרו ל"ג" שנה משנותיו (שהי' ראוי לחיות ק"פ שנה).

129 רמב"ן ודעת זקנים שם.
130 ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (בפשוטו של מקרא), כיון* שאצל פרעה לא יתקבל שכיון שאבותיו חיו ק"פ שנה בטוח הוא שיחי' ק"פ שנה, עד כדי כך, שחושב המספר דק"ל שנה (אריכות ימים מופלגה) ל"מעט".

131 חיי"שרה כד, א.
132 ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפט. לקו"ש חלק לה חיי שרה תנש"א ס"ד.

* כמנין התיבות מ.ויאמר פרעה" עד "בימי מגוריהם" (וראה תורה שלמה עה"פ).
* ולא מפני ש"אולי ישיגם ויחי' יותר מהם" (כקושיית הרמב"ן), כי, כונתו שלא יתמה על אריכות ימיו "כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר" (כתירוץ הרמב"ן).

133 תדב"ר פ"ה.

134 כהשלימות דחיי שרה, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", כתר (מאה שנה), מוחין (חכמה ובינה, עשרים שנה) ומדות (שבע שנים), ויתירה מזה, שהמוחין (ע"י התורה) היא (לא רק באופן של עשרים שנה, אלא) בהשלימות דארבעים שנה (קמ"ז), שמספר ארבעים מורה על השלימות ד' מוחין (חכמה ובינה, ודעת שנחלק לחו"ג*) כפי שכ"א מהם כלול מעשר, תכלית השלימות דהמוחין (וראה הערה 141).

135 ע"ד שמצינו בנוגע לרבי בן (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ח) ורבי אלעזר בן עזרי' (ברכות יב, סע"ב. כה, רע"א).

136 ראה פרש"י ויצא ל, כה.
137 ואף שיעקב מצדו הי' מוכן להגאולה, הרי, הענין ד"בא בימים" קשור עם שלימות העבודה דבירור וזיכוך העולם, שהוא בגדר הזמן, "ימים".

* "יש בו מבחי' פנימיות הכתר ממש שלמעלה מגדר התחלקות קוין ומשו"ז כולל בחי' הקוין דחו"ג" (סה"מ עת"ר ע' נכב).

גאולה¹⁴³), ובקביעות שנה זו¹⁴⁴ שהוא לאחרי נר חמישי¹⁴⁵, יום גאולת רבינו הזקן ממאסרו השני¹⁴⁶, ובראש חודש, שמורה על החידוש דישראל ש(„דומין ללבנה“ ו„מונין ללבנה“¹⁴⁷ ו)„הם עתידיים להתחדש כמותה“¹⁴⁸ בהגאולה האמיתית והשלימה -

יש להוסיף מיום ליום (כהוראת ימי חנוכה¹⁴⁹ ש„מכאן ואילך מוסיף והולך“¹⁵⁰) בהענינים המביאים את הגאולה בפועל ובגלוי.

ומהם:

חיווק האמונה התשוקה והצפי' לביאת המשיח, עד כדי כך, שנרגש אצלו שכל זמן שמשיח צדקנו עדיין לא בא בפועל ובגלוי, ימיו חסרים, כדברי יעקב¹⁵⁰ שאפילו מאה ושלושים שנה הם „מעט“, כיון שעדיין לא באה הגאולה בפועל (כנ"ל סי"א).

השלישי שבאבות, שקשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי (כנ"ל סי"ט).

143) כמודגש בשירו של יום - „זמור שיר ליום השבת“, „זמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים“ (תמיד בסופה).

144) נוסף על מעלת כללות השנה - ה' תהא שנת נפלאות בה, בכל מכל כל (וראה לקמן הערה 155).

145) בערב שבת - „מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת“ (ע"ז ג, סע"א).

146) בשנת תקס"א (כנ"ל הערה 59). - ולהעיר ששנה זו היא לאחרי מלאות „קץ“ שנה (תקס"א-תשנ"ב), „תקץ“.

147) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

148) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

149) ובאופן של פעולה נמשכת גם לאחרי ימי חנוכה - שהרי „מעלין בקודש (ועאכו"כ ש)אין מורידין“ (שבת כא, ב).

150) שבשמך דוקא (ולא ע"ש אברהם ויצחק) נקרא כאו"א מישראל.

יטעה לחשוב שיעקב ובניו יסתפקו בכך שיושיבו, „בארץ מצרים במיטב הארץ“¹³⁸ ויתנו להם „את חלב הארץ“¹³⁹, כיון שהעיקר אצלם הו"ע הגאולה, ובמילא, גם ישיבתם במצרים משך זמן אינה אלא לצורך שלימות הגאולה, כיון שע"י הברור המצרים (ע"ז ש, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה“) תהי' הגאולה („אעלך גם עלה“¹⁴⁰) באופן נעלה יותר, בתכלית השלימות, ואו יהי' „ויחי יעקב“ לא רק קמ"ז שנה¹⁴¹, ולא רק ק"פ שנה, אלא חיים נצחיים.

*

יב. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל:

כיון שנוסף לכך שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות, סוף הגלות, ודור הראשון של הגאולה, התחלת הגאולה, נמצאים אנו בימי סגולה השייכים להגאולה,

- הן מצד פרשת השבוע, פרשת „מקץ“, „קץ הימים“ ו„קץ הימין“ (כנ"ל סי"ט), והן מצד ימי חנוכה שנקבעו על נס השמן, שהו"ע „בשמן קדשי משחתיו“ (כנ"ל סי"ח), ובפרט בשבת חנוכה (ששבת¹⁴² קשור עם

138) ויגש מז, יא.

139) שם מה, יח.

140) שבוה נכללת גם העלי' הגאולה

האמיתית והשלימה (תו"א ר"פ שמוות).

141) וע"פ האמור לעיל (הערה 134)

שארבעים (מ') מורה על שלימות המוחין (יותר

מעשרים), תומתק השייכות דקמ"ז שנות חיי יעקב

(יותר מקמ"ז דשרה) להגאולה, כיון שבהגאולה

„יהיו כל ישראל חכמים גדולים . . וישיגו (בינה)

דעת בוראם“, תכלית השלימות דמוחין (וראה גם

ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ דברים

ח"א בתחלתו).

142) ובפרט לאחרי הצות, זמן דסעודה

שלישית, ששייכת במיוחד ליעקב (וח"ב פח, ב),

וכששבת חנוכה (שבו מודגש כללות הענין דחנוכה) חל בראש חודש, מודגשת עוד יותר ההוראה ד„מוסיף והולך” – שההוספה היא באינ-ערוך לגמר¹⁵⁶, ועד באופן של חידוש ממש, בדוגמת החידוש דרגע המולד (ראש חודש, מלשון חידוש¹⁵⁷).

וחידוש גדול יותר כשר"ח הוא ב' ימים, שאז חל יום א' דר"ח בשבת, ובמילא שייך גם יום השני דר"ח¹⁵⁸ לשבת¹⁵⁹, כיון שבהפטרה דיום השבת מזכירים גם את היום השני של ר"ח ע"י הוספת פסוק ראשון ואחרון ד„מחר חודש”¹⁶⁰ (משא"כ כשיום א' דר"ח חל ביום ששי, ויום ב' דר"ח חל בשבת) – שכל עניני חנוכה (המודגשים בשבת חנוכה) הם באופן של חידוש כפול, חידוש ע"ג חידוש.

יד. ויה"ר שעוד לפני ההוספה בעניני חנוכה במעשה בפועל יתן הקב"ה „מעוֹת חנוכה” (ולא רק באופן של מתנה, אלא גם באופן של תשלום חוב) ל„בער ישראל ואוהביו”¹⁶¹ בהענין הכי נחוץ ומוכרח – להביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא (ש„בשמך קדשי משחתיו”) בפועל ממש, ועל ידו

ועוד ועיקר: להוסיף בלימוד והפצת פנימיות התורה (ותורה בכלל – ענינו של יעקב¹⁵⁶), שמן (רזין דרזין) שבתורה, באופן שמאיר „על פתח ביתו מבחוץ”, „יפוצו מעינותיך חוצה”, „עד דכליא רגלא דתרמודאי”.

וכפשוט – ההוספה במבצע חנוכה כפשוטו, כולל גם עריכת התוועדיות של שמחה, כדעת הרמב"ם שימי חנוכה הם „ימי שמחה והלל”¹⁵¹, והוספה בקיום המנהג דנתינת מעוֹת חנוכה¹⁵² וכיו"ב.

יג. ובכל זה – כההוראה המיוחדת מקביעות שנה זו ששבת חנוכה חל (בר"ח, ור"ח הוא ב' ימים, שאז חל שבת חנוכה) ביום א' דר"ח:

ובהקדמה – שענינו של נר חנוכה, ש„מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ”, „פתח הסמוך לרשות הרבים”¹⁵³, „עד דכליא רגלא דתרמודאי”, מודגש ביותר בשבת חנוכה – שגם ב„רשות הרבים”, שניכר במיוחד בפרטי דיני רה"ר בהלכות שבת, נעשה מעמד ומצב של כלות הנפש („כליא”), שמודגש בהכליון דיום השבת, „ויכולו”¹⁵⁴ מלשון כליון, וגם מלשון גמר ושלימות („כל”¹⁵⁵).

(151) כנ"ל הערה 5.

(152) ביום ראשון, ז' דחנוכה, בסמיכות לתפלת מנחה והדלקת נר ח' דחנוכה (וחל מלפני מנחה, ובעיקר לאחר מנחה) – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאור"א מהאנשים והנשים והטף שיחיו מטבע של דולר (דמי חנוכה) וחסר של דולר (לצדקה), ולמחרתו („זאת חנוכה”), לאחר מנחה ומעריב) נתן עוה"פ כנ"ל לכל הנאספים שיחיו. (המו"ק 2).

(153) שו"ע או"ח סתרע"א ס"ה.

(154) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(155) ובהדגשה יתירה בשנה זו – ה"י תהא שנת נפלאות בכל מכל כל. – ולהעיר מהשייכות המיוחדת למנחת שבת, „נחלת יעקב אביך”, שנאמר בו ולא „בכל” או „מכל”, אלא „כל” (ב"ב טז, סע"ב ואילך).

(156) „מוסיף והולך” – הוספה באופן של הליכה, שהליכה אמיתית היא באופן שבאינ-ערוך למקומו (מעמדו ומצבו) הקודם (ראה סה"מ תר"ס ע' קו ואילך. ועוד).

(157) ראה ראב"ע בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאה ולהרד"ק ע' חדש.

(158) עיקרו של ר"ח – שבו מתחיל מנין ימי החודש.

(159) נוסף על מעלתו מצד עצמו – „יום אחד”, ש„הקב"ה יחיד בעולמו” (בראשית א, ה ובפרש"י – „מבר"פ ג, ח).

(160) ראה בארוכה לקו"ש חלק לה חנוכה תשנ"ב.

(161) הושע יא, א.

וכיון שהגאולה תבוא תיכף ומיד, ביום ראשון דר"ח טבת, יהי העשירי בחודש יום טוב, כפס"ד הרמב"ם בסיום וחזרתם הלכות תעניות¹⁶⁴, „כל הצומות האלה עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר¹⁶⁵ כה אמר ה' צבאות גו' צום העשירי יהי לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים”.

תהי' חנוכת ביהמ"ק השלישי (ש„בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים”¹⁶²) בפועל ממש.

והעיקר - בסמיכות זמן ממש, עוד לפני תפלת מנחה והקריאה בתורה בפרשת ויגש, שתוכנה סמיכת גאולה לתפלה, באופן שהגאולה באה עוד לפני התפלה (ועאכו"כ לאחר התפלות על הגאולה גם ביום הש"ק זה), תיכף ומיד ממש, „לא עיכבן כהרף עין”¹⁶³.

(164) שיעור היומי דא' טבת.

(165) זכרי' ח, יט.

(162) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(163) מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.

מוקדש להתגלותו המיידית לעיני בשר של
כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח שליט"א
 למטה מעשרה טפחים ומתוך חיים נצחיים
 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו תיכף ומיד ממש

*

לעילוי נשמת

הרבנית מרת בילא מלכה בת הרב יעקב ארי' הלוי ע"ה גרינבערג
 נפטרה ביום ג' טבת ה'תש"ע
 ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י בני משפחתה שיחי

*

הי' שותף בהפצת "דבר מלכות"

לחשיג השיחות, להקדשות ולפרטים נוספים מל: (718) 753-6844

הוכן לדפוס ע"י

יוסף יצחק הלוי בן אסתר שינדל

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>